VITA

Az eredetmegjelölés koncepcionális kérdései a Balatoni Borrégióban

BRAZSIL DÁVID – SIDLOVITS DIÁNA

Kulcsszavak: közös borpiaci szabályozás, borkategóriák, EU, Balatoni Borrégió, eredetmegjelölés.

ÖSSZEFOGLALÓ MEGÁLLAPÍTÁSOK, KÖVETKEZTETÉSEK, JAVASLATOK

A magyar szőlő-bor ágazat fejlődését alapvetően befolyásolja a Közösségi Borpiaci Reform kapcsán megváltozó új jogi szabályozás, mely három új, egységes borkategóriát vezet be az Európai Unióban. A Balatoni Borrégió termelési szerkezetéből megállapítható, hogy borainak 99%-a földrajzi árujelzőkkel kerül forgalomba. Ezen árujelzők jövőbeli használatához termékleírás elkészítése kötelező. A termékleírás elkészítése felveti a jelenleg használt földrajzi árujelzők régiós elvek szerinti újragondolását. A „Balatoni" kategóriát oltalom alatt álló földrajzi jelzős termékkategóriává alakítva biztosítható lenne a – termelők nagy részének nagyfokú önállósága melletti – régiós borkategória. Erre építve a jelenlegi m.t. minőségi és védett eredetű kategóriákat, szigorú termelési feltételek előírásával, a speciális helyi termékekre szabad korlátozni. A borreform kapcsán felvetődik a dűlők egyértelmű és beazonosítható lehatárolása is, melyre mindmáig nem került sor a Borrégióban.

AZ ANYAG ÉS MÓDSZER

A mezőgazdasági ágazatok, így a szőlőbor vertikum fejlődésének és versenyképességének meghatározó eleme az ágazatot körülvevő szabályozási rendszer, és az így kialakuló intézményi környezet. *North (1981)* megközelítése szerint az intézmények magukban foglalják azokat a jogszabályokat és normákat, amelyek megszabják a gazdasági szereplők tevékenységének kereteit. E szabályok „stabilak, absztraktak és személytelenek és hosszú távra készülnek". Személytelenek, mert nem egyénekre vonatkoznak, hanem a gazdasági szereplők egy bizonyos körére, és normatív, irányító tulajdonsággal rendelkeznek (*Ménard, 2004*).

Az új intézményi közgazdaságtan elveinek alkalmazása speciális megközelítést követel az átmenetben lévő országokban. Példa erre e publikációban vizsgált magyar szőlő-bor ágazat, ahol a rendszerváltozást követően viszonylag gyorsan és többször változtak a jogszabályok, hiszen egy új, a piacgazdasághoz és a közösségi szabályozáshoz igazodó rendszert kellett kialakítani. A szőlő-bor vertikumnak az EU-csatlakozást követően kialakított új jogi kereteihez nehezen alkalmazkodó magyar termelők ismételt változásokkal állnak szemben a közösségi borpiaci reform kapcsán. Cikkünkben ezekre a változásokra, valamint az új jogszabályi környezetből eredő feladatokra és kihívásokra összpontosítunk Magyarország egyik kiemelkedő

szőlő- és bortermelő körzete, a Balatoni Borrégió példáján keresztül.

A borok földrajzi árujelző használata új rendszerének és a Balatoni Borrégió termelési sajátosságainak bemutatását követően tanulmányunkban a közösségi borpiaci reform eredet-megjelölési szabályai változásának hatását vizsgáljuk a kiválasztott régió termelési rendszerére.

Az adatgyűjtés során a közösségi borreformmal kapcsolatban megjelent jogszabályok mellett nemzetközi és magyar háttértanulmányokat, valamint a Balatoni Borrégióra vonatkozó statisztikai adatokat használtunk fel. Következtetéseink alapját a régiót alkotó borvidékek termelőivel, szakmai szervezeteinek képviselőivel és szakembereivel készített mélyinterjúk jelentik.

KÖZÖSSÉGI BORREFORM EREDET-MEGJELÖLÉSI SZABÁLYAI

A hosszas vitákat követően az új közösségi borpiaci szabályozásról szóló 479/2008/EK Tanácsi rendelet két ütemben kerül bevezetésre:

- 2008. augusztus 1-től lépett életbe az 555/2008/EK Bizottsági rendelet, mely többek között a támogatási programokra és a termelési potenciálra vonatkozó szabályokat tartalmazza.
- 2009. augusztus 1-től kerül bevezetésre a 2009. június 16-án elfogadott, még nem kihirdetett, az eredetvédelmi és a címkézési (AGRI/D/28954), valamint a borkészítési eljárások (AGRI/D/33618 rev. 12 au 19 juin) végrehajtási rendeletei. Lévén, hogy az alaprendelet tartalmazza a változások irányvonalait, a végrehajtási rendelettervezetekben koncepcionális változások nem várhatók: publikációnk következtetéseire nem gyakorolhat jelentős befolyást.

A borpiaci reform eredet-megjelölési szabályrendszere új alapelvek szerint osztályozza a borkategóriákat:

- *Földrajzi árujelző nélküli borok*, a termelő ország jelölése mellett lehetővé válik a fajta és az évjárat feltüntetése. E kategóriát legtöbbször fajtaborként nevezzük a szakmában.
- *Oltalom alatt álló földrajzi jelzésű borok* (OFJ) különleges hírneve vagy egyéb jellemzői az adott földrajzi eredethez kapcsolhatók. A borok legalább 85%-ban a földrajzi területen termett, ott feldolgozott, *Vitis vinifera* és interspecifikus fajtákból származó szőlőből készülnek.
- *Az oltalom alatt álló eredetmegjelöléssel ellátott borok* (OEM) minősége alapvetően vagy kizárólag egy adott földrajzi környezethez, a természeti, valamint emberi tényezőkhöz köthető. Kizárólag a lehatárolt földrajzi területen termett és feldolgozott *Vitis vinifera* szőlőből készülhet.

Az utóbbi két új kategória között joghatás szempontjából nincs különbség, mindkettő védett, vagyis oltalom alatt álló borkategóriát jelent, csak tartalmi eltéréseket figyelhetünk meg: az OEM borok lényegesen szigorúbb termékkategóriát jelentenek az OFJ borokhoz képest (*Sidlovits, 2008*).

Az oltalom iránti kérelem elismerését a horizontális, a mezőgazdasági termékekre érvényes szabályrendszer szerint alakítja át a rendelet: a tagállami jóváhagyást követően bizottsági engedélyezés szükséges a közösségi lajstromozáshoz. Új földrajzi árujelzők esetén a kérelemhez a termelés körülményeit ellenőrizendő, termékleírást kell csatolni, illetve meglévő elnevezések esetén pótolni, amely az alábbi kötelező elemeket tartalmazza:

a. Kérelmező neve, mely csak a termelők reprezentatív csoportja lehet.

b. Az oltalomban részesítendő név – a földrajzi név: borvidék, régió, kivételes esetben ország neve lehet.

c. Az érintett földrajzi terület lehatárolása, beleértve a szőlő termesztésének és feldolgozásának területét.

d. Alkalmazott szőlészeti eljárások borkategóriánként (pl.: fajta, ültetvénysűrűség, tőketerhelés, terméshozam, művelésmód).

e. Engedélyezett borászati eljárásokra vonatkozó szabályok (pl.: must cukortartalmának növelése, érlelés módja és időtartama).

f. A borok jellemző analitikai és érzékszervi paramétereinek meghatározása során a termőterület és a bor minősége közötti összefüggést kell alátámasztani.

g. Garanciát nyújtó nemzeti és szakmai szervezeti szabályok, amelyek segítségével biztosítani kell a termelés folyamatának (a szőlőtermeléstől a forgalomba hozatalig) teljes ellenőrzését.

h. A termékleírásban szereplő előírások betartásának ellenőrzését garantáló ellenőrzési terv a termelés valamennyi fázisában.

Átmeneti intézkedésként a 2009. július 31-én létező, meghatározott termőhelyről származó minőségi és tájbor elnevezések automatikus védettséget élveznek: előbbiek OEM, utóbbiak OFJ borként azzal a megkötéssel, hogy 2011. december 31-ig az Európai Bizottsághoz be kell nyújtani a termékleírást. Ennek elmulasztása a névhasználat elvesztésével jár. Megjegyezzük, hogy a Bizottság lehetőséget nyújt a kategóriaváltásra: OEM kategóriából kérhetik az OFJ-be való átsorolást.

A fentiekben bemutatott új rendszer rugalmasságát jelenti, hogy jelentős szabadságot biztosít a borászatok számára, hiszen a termelők közösségének az adott földrajzi névhez tartozó keretszabályokat kell kidolgozniuk. A fajtaborok megjelenésével a pincészetek saját márkanevük alatt, egyszerűbb termelési feltételek betartásával hozhatják forgalomba boraikat.

A BORREFORM MAGYARORSZÁGI VETÜLETE

Az eredet-megjelölési szabályok módosulásával az EU meghatározott termőhelyről származó minőségi borra a csatlakozáskor kialakított, két magyar alkategória különállása a 2009/2010-es borpiaci évtől megszűnik (1. ábra).

Az új borkategóriák idegen hangzású elnevezéseinek helyettesítésére a Bizottság megszerzett jogként ismerte el hagyományos borászati kifejezéseinket, melyet a Bizottsági végrehajtási rendelet XII. melléklete tartalmaz. A magyar bortörvény módosításával a védett eredetű kategória jelöli a jövőben az OEM[1], míg a tájbor megjelölés az OFJ borokat. Ezek eldöntése kapcsán megjegyezzük, hogy Magyarország belső, illetve legfontosabb exportpiacain a minőségi elnevezés ismertebb kategóriát jelent.

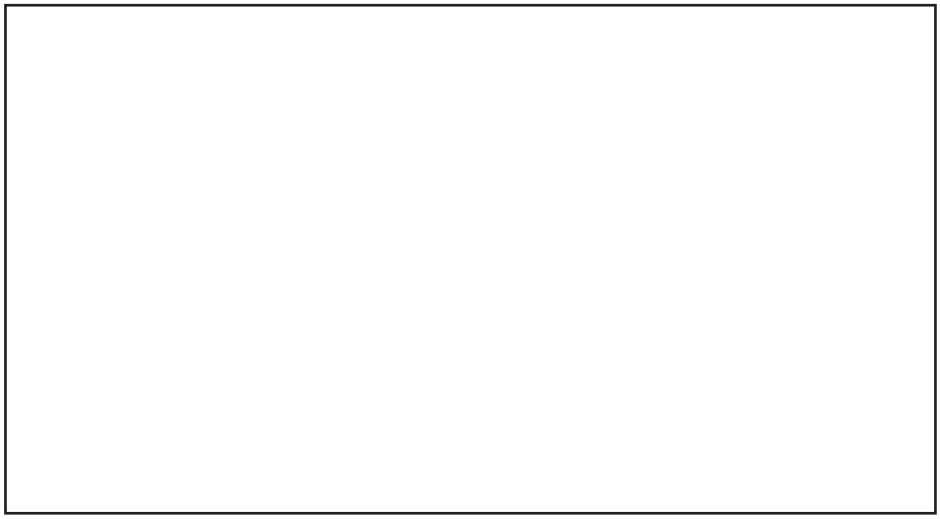
Az előző részben leírtaknak megfelelően, megszerzett jogként szükséges kezelni az m.t. minőségi kategóriát jelölő 22 borvidék és 3 borvidéki régió nevét, védett eredetű boraink elnevezéseit és a 13 tájborkategóriát, amelyek esetében a termékleírásokat 2011. december 31-ig kell pótolni.

Magyarországon a borreform kapcsán az ágazatirányítási rendszer újragondolása is indokolt. A termékleírásokkal az önigazgatás (önszabályozás és önellenőrzés) felértékelődik, melynek alapja a hegyközségi rendszer lehet. Szükségessé válna a hegyközségi szervezetnek szakmaközi szervezetté való átalakítása, mely jóval több hatáskört biztosítana a gazdáknak, különösen az adott földrajzi árujelzővel ellátott borra vonatkozó jogérvényesítés és piacszabályozás területén. Biztosan állítható, hogy az új szabályozási rendszer kikényszeríti a nyilvántartási, bevallási szabályok felülvizsgálatát.

[1] Átmeneti magyar rendelkezés, hogy az m.t. minőségi borok esetében a termékleírás elfogadásáig csak a minőségi bor kifejezés használható szinonimaként.

I. ábra

Borkategóriák változása a borreform kapcsán

Legjelentősebb változás ugyanakkor a borminősítési rendszerben lesz, hiszen a forgalomba hozatal feltétele a termékleírásnak való megfelelés: valamennyi OEM és OFJ bor esetében az érzékszervi borbírálatot helyi szinten célszerű elvégezni, továbbra is szükséges az analitikai vizsgálat, illetve származási bizonyítvánnyal igazolás a szőlő és a bor eredetét illetően. Felülvizsgálatra vár a mintavételezés rendszere, továbbá a borminősítés decentralizálása. A meglévő infrastruktúra alapján, ez utóbbi feladatok koordinálására leginkább a regionális kutatóközpontok alkalmasak.

AZ ÚJ EREDET-MEGJELÖLÉSI SZABÁLYOK ALKALMAZÁSA A BALATONI BORRÉGIÓBAN

A Balatoni Borrégió termelési rendszere

A hat borvidék egyesülésével 2006-ban létrejött borrégió[2] a Balaton változatos földrajzi adottságú területeit fogja össze. A Borrégiót alapító borvidéki hegyközségek a „Balaton" mint m.t. minőségi borkategória használatának szabályozásával kívánták a vidék közös arculatépítését elősegíteni, és a kínálat koncentrálásával javítani a borok versenyképességét. Megállapítható, hogy Magyarország egyedüli, természetes földrajzi határokkal ölelt borrégiója jött létre, mely a fogyasztók számára egyértelműen beazonosítható kategóriát jelent.

Az ország szőlőterületének 16%-át adó, 10 718 hektár balatoni szőlőterületen a fehér borszőlőfajták dominálnak (85%). *Májer és Lakatos (2005)* kiemelik, hogy a fehér borszőlőfajták tekintetében a Borrégió több autochton fajtával büszkélkedik: pintes, kéknyelű, juhfark, bakator. Jóllehet e fajták területaránya a borvidéken marginális, de jelentős marketingértékűek.

[2] 62/2006 (IX.7.) FVM rendelet a Balatoni Borvidéki Régió szabályzatáról az alábbi hat borvidék egyesülésével hozza létre a borrégiót: Badacsonyi, Dél-Balatoni, Balatonfelvidéki, Balatonfüred-Csopaki, Nagy-Somlói és Zalai borvidék (2009. januárban hatályos nevük szerint).

A borvidék sokszínűsége leginkább a fajtaösszetételben mutatkozik. Legnagyobb felületen termelt fehér borszőlőfajta a Balatonhoz szorosan kapcsolódó olaszrizling, melyet a fehérszőlő-terület egyharmadán termelnek. Ezt követi a chardonnay (8%), a szürkebarát (6%), valamint a rizlingszilváni és zöld veltelini fajták 5-5%-kal. Beszédes adatként említjük, hogy a fennmaradó 3500 ha fehérborszőlő-területen közel 60 fajta osztozik. Kékszőlők tekintetében az első öt fajta az összterület (1618 ha) háromnegyedét teszi ki: cabernet sauvignon, merlot, kékfrankos, pinot noir és zweigelt.

A balatoni ültetvények életkorszerkezete elöregedő, 56%-a 20 év feletti. Az életkor szerinti megoszlás mellett fontos lenne az ültetvények állapotára vonatkozó adatok ismerete is, viszont az erre vonatkozó statisztikai adatok ellentmondásosak, ugyanakkor megállapítható, hogy a jelenlegi szőlőterület fenntartása mellett, az ültetvények fele az elkövetkező évtizedben újratelepítésre szorul.

A borrégióra elaprózódott szőlőtermelés és erősen koncentrált borászati szerkezet jellemző. A kis birtokméret (0,5 ha) a borrégió sajátos domborzati viszonyaival, valamint üdülőövezet jellegével magyarázható. A szőlőtermelés alapvetően jövedelemkiegészítő tevékenység a családok számára: valamennyi borvidékén 20% alatti a főfoglalkozású.

Májer és Lakatos (2005) az elmúlt évtizedben lezajló birtokkoncentráció miatt a régió jellemző birtokméretét 0,3-3 ha nagyságra teszik, amely eltérés alapvetően az adózási és nyilvántartási rendszer sajátosságaival magyarázható.

A borrégióban előállított évi átlagos 450 ezer hl bor 84%-a a közösségi m.t. minőségi bor kategóriában kerül forgalomba (2. ábra). Ennek a mennyiségnek 99%-a magyar m.t. minőségi borként, a hat borvidék vagy a borrégió nevének feltüntetése mellett kerül a vásárlók asztalára. A borvidék mellett a gazdálkodók gyakran tüntetik fel a települések, körzetek nevét címkéiken. E kisebb területi egységek ugyanis beazonosítható és értéknövelő kategóriát jelentenek a fogyasztók számára.

Védett eredetű bort (VEB) a borrégióban a 2008/2009-es borpiaci évig csak a Nagy-Somlói Borvidéken lehetett előállítani, így a VEB-ek részaránya az össztermelésből marginális. A 174/2008 (XII. 31.) FVM rendelet értelmében védett eredetű bor állítható elő a jövőben Tihany területén is. Ugyanakkor azt is meg kell említeni, hogy 2009. augusztus 1-től ennek a megkülönböztetésnek érdemi jelentősége nem lesz, mert ebben az esetben is termékleírást kell készíteni.

A közösségi asztali borok kategórián belül a tájborok a borrégió éves termelésének 16%-át jelentik, melyek Balaton-melléki földrajzi árujelzővel kerülnek forgalomba. E megjelölés problémája kettős: egyrészt sok fogyasztó a nevet mindmáig a Zalai borvidékkel azonosítja, másrészt annak megyei szintű lehatárolásából adódóan borrégión kívüli területek (Fejér megye) is tartoznak ide. Az asztali borok termelése a borrégióban jelentéktelen.

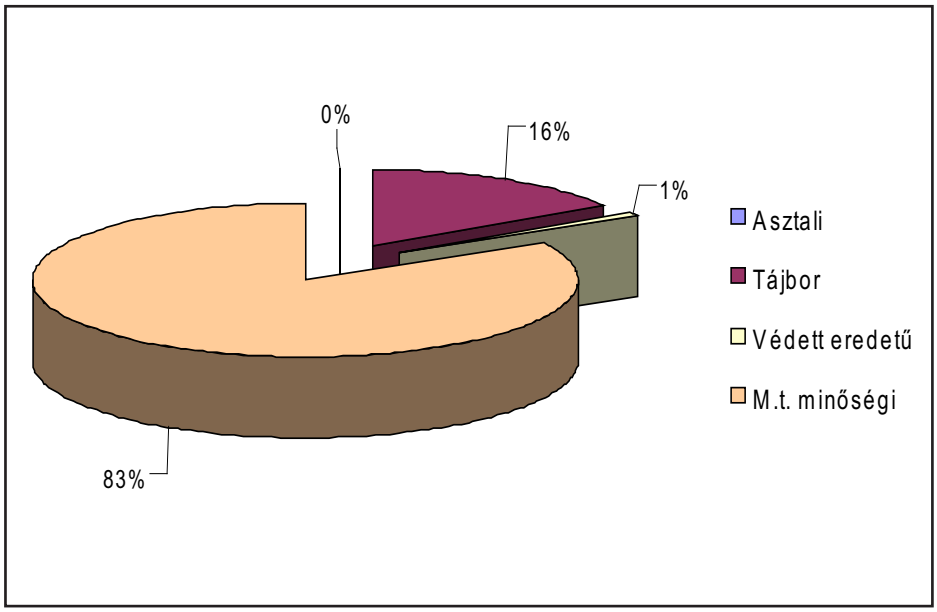
E tág fajtaszerkezettel és atomizált birtokstruktúrával rendelkező borrégióban megállapítható, hogy a borreform eredetjelölési szabályai jelentékenyek, és a termékleírások készítésekor lényeges koncepcionális kérdéseket szükséges tisztázni.

A Balatoni Borrégióban szabályozandó kérdések

Legfontosabb kérdés a borreform kapcsán, hogy a termékleírások milyen elvek szerint készülnek el a Borrégióban? A szabályozandó kérdéseket nem egyszerűen a borvidéki rendtartásban szereplő szabályok változatlan átemelésével célszerű megoldani. A borrégió eredet-megjelölési kérdéseinek átgondolásakor indokolt meghatározni a borvidéki és régiós földrajzi árujelzők kapcsolatrendszerét. A ter-

2. ábra

A Balatoni Borrégióban előállított borok borkategóriák szerint 2007-ben

Forrás: HNT adatok

mékleírás elkészítését a borvidéki, illetve régiós termékek esetében a Borrégiót alkotó borvidékek szövetsége készíti elő, így e kérdéseket a hegyközségi szervezetnek szükséges kidolgoznia.

• A változatos régiós termékkategóriát jelentő „Balaton" földrajzi árujelző esetében az oltalom alatt álló földrajzi jelzéssé való átsorolás szerencsésebb lenne, hiszen ez ebben a kategóriában magasabb szabadságot biztosítana a termelők részére: magas terméshozam, valamennyi borvidéki engedélyezett és ajánlott fajta. Megszüntetve egyúttal a hányatott sorsú „Balaton-melléki" megjelölést, a termelők széles körének és az alacsonyabb árkategóriájú borok esetében is biztosítani lehet a „Balatoni" név használatát. Mindezek mellett valószínűleg szükséges lehet előírni, hogy kizárólag a régióban termett szőlőből lehessen csak „Balatoni" elnevezéssel bort előállítani (lásd pl.: a Vins de Pays d'Oc OFJ).

• Az engedékenyebb régiós kategóriára alapozottan a jelenlegi hat borvidéki m.t. minőségi, valamint az elfogadás alatt álló vagy elfogadott védett eredetű kategóriák OEM termékleírásában kötött szabályokat ajánlatos érvényesíteni. Valamennyi OEM esetében, a magasabb minőségű borok termelését ösztönzendő, szigorítani lehet a szőlészeti és borászati eljárásra vonatkozó szabályokat és legfeljebb 6-8 fajtára ajánlott korlátozni az OEM borkészítésre felhasználható fajták számát. Választ elé kerülnek a borvidékek termelői: a termőhelyek/dűlők különlegességét vagy a fajták adottságait kívánják-e zászlajukra tűzni? Ismerve viszont a borászoknak a szülői szeretettel vetekedő kötődését az általuk termelésbe vont fajtákhoz, a fajtakoncentráció megvalósulása ingatag lábakon áll. Félő, hogy a borvidék hosszú távú céljai szenvednek csorbát az egyéni pincészet stratégiájával, holott a cél fordított lenne.

• Különösen érinti a borreform országunk legkisebb borvidékét, ahol Somlói és Nagy-Somlói földrajzi névvel is értékesíthetők lesznek OEM borok. Jelenleg azonos termékekről lévén szó felvethető, hogy szükség van-e két külön termékleírás elkészítésére? Véleményünk szerint nem indokolt, és a gazdák döntsék el, hogy a két megnevezés közül melyiket tudják érvényesíteni a piacon.

• A közösségi szabályozás a termőterület egyértelmű és pontos lehatárolását írja elő valamennyi OEM és OFJ bor esetében. Pontosan szükséges meghatározni azon I. és II. termőhelyi kataszterébe tartozó szőlőterületeket, amelyről e két kategória előállítható. *Martinovich (2008)* aláhúza, hogy a Balatoni Borrégióban, az egyes borvidékek szőlőültetvényeinek 12–25%-a szőlőkataszteren kívül helyezkedik el. A lehatárolás első lépéseként a borvidéki tanácsoknak kezdeményezni kell valamennyi szőlőültetvény és potenciálisan telepítésre számon tartott terület szőlőkataszterbe való bevonását.

• Az eredetmegjelölésnél kisebb földrajzi egységek (települések, dűlők) feltüntetése esetén pontos és egyértelmű beazonosíthatóságot követel a közösségi jog. Ezt a feladatot a hegyközségeknek a FÖMI munkatársaival ajánlatos elvégezni.

• A dűlőlehatárolás tekintetében kérdés lehet, hogy mekkora a minimális területnagysága, illetve vannak-e ennek alsó és felső korlátai? Ismerve a téma tudományos válaszainak összetettségét (*Morlat, 2001*), a dűlőnevek lehatárolása, a rendelkezésre álló rövid idő alatt, csak történeti alapon lehetséges. Meghatározását nehezítheti, hogy olykor a gazdák nem azonos névvel illetik ugyanazt a területet, illetve nem azonosan ismerik egy dűlő határát.

• A termőterület szabályozása azonban nem azonos a bortermelés területével, így valamennyi OEM és OFJ bor esetében szabályozni szükséges, hogy mely területeken lehet a szőlőt feldolgozni, illetve a bort kiszerelni.

• A borvidéken belüli, önálló eredetmegjelöléssel rendelkező területek megjelenése, az OEM borok termelési és szabályozási folyamatainak biztosítása régiós szinten is indokolja a borrégió hegyközségeinek szakmaközi szervezetté való átalakítását. Csak egy, a szőlő- és bortermelőket, kereskedőket egyesítő szervezet lehet képes a régió fejlődésének intézményi hátterét biztosítani.

• Külön megoldandó feladatot jelent az OEM és OFJ borok minősítésének megszervezése. A rendelettervezetben a borok kémiai analízisére előírt paraméterek (alkoholtartalom, glükóz/fruktóz arány, savtartalom, illósavtartalom és kéntartalom) mérésére valamennyi ISO 17 025 minősítéssel rendelkező akkreditált borászati labor jogosult lenne, így annak megszerzése esetén a *Pannon Egyetem Badacsonyi Szőlészeti és Borászati Kutatóintézete* alkalmas lehet.

• Az organoleptikus vizsgálatok szervezését és lebonyolítását is regionális szinten a Kutatóintézet bevonásával együtt kellene felállítani, ahol magas szakmai kvalitású állandó tagokat lehetne biztosítani valamennyi OEM borminősítő bizottság működéséhez. Kihasználva a mérethatékonyságból adódó lehetőségeket, e feladat elvégzése a termelők számára is előnyös lenne. Természetesen az imént leírtak megvalósulása feltételezi az ágazati szabályozás nemzeti szintű átdolgozását.

Az előzőekben felvázolt rendszer alapja a „Balatoni" OFJ kategória, amelyben rugalmas termelési feltételek mellett dolgozhatna a balatoni szőlész-borász társadalom. A borvidékek és kisebb földrajzi egységek (pl.: Tihany) nevét viselő OEM kategóriában kevesebb fajtával, szigorúbb termelési feltételekkel, a termőhely különlegességére alapozott, magas minőségű borok kerülhetnének a fogyasztók elé. A szakmaközi szervezet és a regionális borminősítés biztosítaná a rendszer szervezeti hátterét.

A bemutatott stratégia a borreform kapcsán egy lehetséges út, amelynek egyes elemein lehet vitatkozni, finomítani, de csak a hosszú távú fejlődés és a fenntarthatóság szem előtt tartásával. Elsődleges a munka elkezdése, hiszen *Madách* óta tudjuk, hogy „a tett halála az okoskodás".

FORRÁSMUNKÁK JEGYZÉKE

(1) 62/2006 (IX.7.) FVM rendelet a Balatoni Borvidéki Régió szabályzatáról. – (2) 479/2008/EK Tanácsi rendelet, a borpiac közös szervezéséről. – (3) 555/2008/EK Bizottsági rendelet, a borpiac közös szervezéséről szóló 479/2008/EK tanácsi rendeletnek a támogatási programok, a harmadik országokkal folytatott kereskedelem, a termelési potenciál és borágazat ellenőrzése tekintetében történő végrehajtására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról. – (4) AGRI/D/28954 rev. 12 au 19 juin 2009; Draft Commission regulation laying down certain detailed rules for the implementation of Council Regulation (EC) No°479/2008 as regards protected designations of origin and geographical indications, tradtional terms, labelling and presentation of certain wine sector products Munkaanyag, kihirdetés alatti rendelettervezet. – (5) AGRI/D/33618 rev. 12 au 19 juin; Projet de Rêglement de la Comission fixant certaines modalités d'appliquation de rêglement(CE) n°479/2008 du Conseil en ce qui concerne les catégories de produion, les pratiques oenologiques et les restrictions qui s'y appliquent. Munkaanyag, kihirdetés alatti rendelettervezet. – (6) Májer J. – Lakatos A. (2005): A Balatoni Borrégió borvidékeinek stratégiáját megalapozó kutatási eredmények. Közép-Európa mezőgazdasága – lehetőségek és kockázatok. XLVII. Georgikon Napok Konferencia / 15. ÖGA éves találkozó. Keszthely, 2005. szeptember 29-30. 150-153. pp. – (7) Martinovich L. (2008): A térinformatika szerepe az eredetvédelemben. Eredetvédelmi kérdések a borpiaci reform tükrében a Balatoni Borrégióban c. szakmai nap, Keszthely, 2008. október 29. – (8) Ménard, C. (2004): The Economics og Hybrid Organizations. Journal of Institutional and Theoretical Economics. 2004. 1-32. pp. – (9) Morlat, R. (2001): Sur la notion du terroir et son usage en viticulture. Revue des Oenologues. 101. 29-34. pp. – (10) North, D. (1981): Structure and Change in Economic History. New York. W.W. Norton & Company – (11) Sidlovits D. (2008): Az új borpiaci szabályozás bor eredet-megjelölésekre vonatkozó várható előírásai. Borászati füzetek. 18. évf. 3. 10-12. pp.